

ЖОРСТОКІСТЬ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ЕТИЧНІ АСПЕКТИ КОРЕКТНОГО ВИВЧЕННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Гонтаренко Л. О.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін
Навчально-науковий інститут цивільного захисту
Національного університету цивільного захисту України
м. Черкаси, Україна*

Історія пишеться сьогодні і вивчення російсько-української війни займає центральне місце як виклик національному існуванню, а сьогодні вже як зміна світового порядку, вимірів дійсності та уявлень про неї.

Сучасна освітня ситуація в Україні вимагає формування нових підходів та концепцій у вивченні новітньої історії. Обговорення права бути собою та розбудовувати свою країну і суспільство є головним запитом студентського середовища, що є найбільш динамічною та активною частиною суспільства, яка і буде працювати на його подальший розвиток, вимагає глибокого аналітичного та ціннісного осмислення, в основі контексту якого лежить протистояння жорстокості. Саме жорстокість стала проявом багатьох чисельних військових злочинів проти мирного населення, це вимагає глибокого наукового аналізу з одного боку, а з іншого суворого дотримання етичних норм.

Ця війна стала боротьбою за право бути собою стала для нашого народу та особливо молоді. Саме молоде покоління пропускає історичні уроки сучасності через себе та стає активними учасниками процесу багатовікової боротьби нашого народу за існування [1, с. 30–32]. Тому сьогодні треба говорити про цінності, що стоять за протистоянням з нашого боку та жорстокість ворога з іншого. Насильство стало не просто проявом люті, а продуманою формою знищення нас як нації, без прав на людську гідність та права на власну державу.

Вивчення цих багатограних болючих тем у вишах вимагає делікатного підходу з одного боку та розвінчування ідеології «рашизму», що виправдовує і нівелює факти жорстокості. Молодь повинна вивчити і зрозуміти всі сенси, зберігати людяність, навіть при вивченні всіх проявів жахів війни та формувати і закріплювати імунітет при будь-яких спробах знищити нашу країну і народ [4, 173].

Ціннісний контекст у вивченні є переходом від жорстокості та емоційного шоку від ознайомлення із жахаючими фактами до формування усвідомленої громадської стійкості, як форми протидії.

Студенту треба зрозуміти, що трагедії Бучи, Маріуполя та ін. не є випадковими проявами війни, а формами фізичного знищення спротиву, продовженням імперських практик [2, 295], таких як сталінські репресії, голодомори, депортації та ін. Вивчення дійсності перетворюється на інтелектуальне і моральне відновлення справедливості у нинішньому часі [3, с. 54–57], а не через визнання лише у наступного покоління. Як це відбувалося у минулих поколіннях. У контексті вивчення історії факти фіксації жорстоких подій перетворюються на відновлення справедливого інтелектуального і морального історичного висвітлення.

Принцип раціоналізації травматичного досвіду під час викладання в університетах набуває методологічного перетворення трагедії кожної окремої людини у загально ціннісну. Важливим аспектом є праця з першоджерелами: свідченнями очевидців, архівні цифрові записи, звіти міжнародних організацій. Все це гарантує формування критичного підходу у вивченні та сприйнятті інформації, розрізненні верифікованих джерел від інформаційних «вкидів», а також сприяє формуванню гуманістичної цінності сучасної цивілізації. Етичні виклики вивчення жорстокості є найбільш дискусійним аспектом сучасної педагогіки вищої школи. Головним завданням викладача є створення безпечного інтелектуального простору, де обговорення подій не стає ретравматизацією для учасників процесу. Завдання викладача змістити акцент із деструктивного травматизуючого простору конструктивне і аналітичне: на порятункую, взаємодопомогу та незламність, що надасть можливість збалансувати трагічний контент візією майбутнього відновлення та справедливості.

Висновки. Питання про необхідність концептуалізації та дидактичної адаптації фактів безпрецедентної жорстокості, які стали системною ознакою російської агресії виходить за межі вивчення суто історичного процесу та переходить до питань етики, політичної психології та національної безпеки. Процес вивчення синтезує академічну ретельність, етичну делікатність та національну солідарність. Через критичне осмислення найскладніших сторінок сучасності молодь приходить до усвідомлення фундаментальності людської гідності та невідворотності правопорядку як єдиних дієвих запобіжників стійкості держави. Коректно вибудована методологічна рамка викладання дозволяє здійснити надважливе завдання: конвертувати колективну травму в інтелектуальний ресурс для національного відродження та розбудови

демократичного соціуму, здатного захистити свої цивілізаційні здобутки від будь-яких рецидивів тиранії та варварства.

Література:

1. Війна як виклик для моральних цінностей. Круглий стіл «Філософської думки». *Філософська думка*. 2025. № 1. С. 30–32.

2. Коцур Віталій. Урбіцид як геноцидна практика російсько-української війни. *Війна Росії проти України: від гібридних форм до геноцидних практик* : матеріали Міжнародної науковопрактичної конференції (9 грудня 2024 року) / за заг. ред. В. В. Коцура ; укладач Л. М. Переяслав, 2024. 340 с. С. 293–297, 295.

3. Медіаграмотність під час війни: теорія, методика, інтерактив : навч. посібник / О. Довженко, А. Єгорова, Т. Іванова, В. Міський, В. Потапова, А. Юричко / за заг. ред. О. Волошенюк, В. Іванова. Київ : Акад. укр. преси, Центр вільної преси, 2023. 68 с. <http://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/9703>

4. Російська агресія проти України (2014–2025). Метапростори війни : монографія / заг. ред. д. і. н., проф. А. Киридон. Київ : Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», 2025. 190 с.

ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВИТИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ

Гринь О. В.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри історії України, археології та краєзнавства
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна*

В умовах повномасштабної російсько-української війни проблема історичної пам'яті набула особливої суспільної ваги, адже саме через звернення до історичного досвіду суспільство осмислює сучасні події, формує ціннісні орієнтири та зміцнює громадянську солідарність. Відтак історична пам'ять виступає важливим чинником суспільної консолідації та утвердження національної ідентичності.

Як зазначає О. Пометун, сталий розвиток української держави та її безпека значною мірою залежать від сформованості національної